

Riktlinjer för utredning, beslut och utförande av insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS

Diarienummer: VON 2021/1300-7 003

Riktlinjen är antagen av vård- och omsorgsnämnden den 15 mars 2017 och reviderad och antagen 2018-03-21, 2019-05-15, 2021-01-20, 2021-10-20, 2021-11-17 och 2021-12-15.

Dokumentet ersätter alla tidigare rutiner, policys, riktlinjer eller andra styrande dokument som rör myndighetsutövning och verksamhetsutförande enligt LSS. Om dessa dokument ska fortsätta gälla revideras de i rätt mall och dateras efter antagandedatum av den här riktlinjen.

Den här riktlinjen tydliggör när en person kan få insatser enligt lagen, vilka insatserna är och hur det går till. Den tydliggör också annan närliggande lagstiftning och konventioner, den förklarar närmare ord och begrepp och beskriver myndighetsutövningens utredning, beslut och uppföljning. Den tar upp utgångspunkter för insatserna enligt 9 § LSS samt individuell plan. Riktlinjen är framtagen för vård- och omsorgskontorets medarbetare såsom myndighetsutövningen, utförarna av verksamhet, de som tar emot insatserna samt andra kommuninvånare.

1. INLEDNING	4
1.1 SYFTE MED RIKTLINJEN	4
1.1.1 Hur ska riktlinjen användas?	4
2. ALLMÄNNA UTGÅNGSPUNKTER FÖR STÖD, SERVICE, VÅRD OCH OMSORG	5
2.1 AVGIFTER FÖR LSS-INSATSER	5
2.1.1 Kostnader för fritids- och kulturaktiviteter inom verksamhet enligt LSS	6
2.2 SAMORDNAD INDIVIDUELL PLAN (SIP)	6
2.3 KRAV PÅ ANMÄLAN ELLER TILLSTÅND FÖR ATT BEDRIVA VISS VERKSAMHET ENLIGT LSS.....	6
2.5 NORRKÖPINGS KOMMUNS VÄRDEGRUND	6
2.6 SAMTYCKE.....	7
2.7 VÅLD I NÄRA RELATIONER, MISSTANKE OM BARN SOM FAR ILLA.....	7
2.8 FÖREBYGGANDE STÖD OCH SERVICE	8
3. MYNDIGHETSUTÖVNING – UTREDA, FATTA BESLUT OCH FÖLJA UPP ENLIGT LSS	9
3.1 AKTUALISERA.....	10
3.2 UTREDA OCH BEDÖMA.....	11
3.2.1 Bedöma personkretstillhörighet	11
3.2.2 Kartlägga och analysera	12
3.2.3 Bedöma behov och egna resurser	12
3.3 BESLUTA OM INSATS.....	16
3.3.1 Sammanvägd bedömning.....	18
3.3.2 Om beslutet går den enskilde emot.....	18
3.3.3 Förhandsbesked.....	18
3.4 UTFORMA UPPDRAG	19
3.5 FÖLJA UPP BESLUT	19
3.5.1 Beslut som inte kan verkställas.....	20
3.6 BARN RÄTT ATT HA INFLYTANDE	20
3.7 INDIVIDUELL PLAN ENLIGT 10 §	20
3.7.1 Syfte med individuell plan.....	20
3.7.2 Beskrivning av individuell plan.....	20
4. LIVSOMRÅDEN DEN ENSKILDE KAN FÅ STÖD MED	22
4.1 HEMLIV	22
4.2 PERSONLIG VÅRD.....	22
4.3 KOMMUNIKATION	22
4.4 FÖRFLYTTNING.....	22
4.5 MELLANMÄNSKLIGA INTERAKTIONER OCH RELATIONER.....	23
4.6 SAMHÄLLSGEMENSKAP, SOCIALT OCH MEDBORGERLIGT LIV	23
4.7 LÄRANDE OCH ATT TILLÄMPA KUNSKAP	23
4.8 ALLMÄNNA UPPGIFTER OCH KRAV	23
4.9 UTBILDNING, ARBETE, SYSSELSÄTTNING OCH EKONOMISKT LIV	23
4.10 PERSONLIGT STÖD FRÅN PERSON SOM VÅRDAR ELLER STÖDJER EN NÄRSTÅENDE	23
5. UTFÖRARE - UTGÅNGSPUNKTER FÖR INSATSER ENLIGT LSS.....	24
5.1 KONTAKTMANNASKAP	24
5.1.1 Områden som kan ingå i en rutin för kontaktmannaskap.....	25
5.2 HÄLSO- OCH SJUKVÅRD.....	25
5.2.1 Egenvård med hjälp av annan	26
5.3 PERSONLIG ASSISTANS ENLIGT 9 § PUNKT 2	27
5.3.1 Beskrivning av personlig assistans.....	27
5.3.3 Personlig assistans i kombination med andra insatser.....	27
5.4 LEDSAGARSERVICE ENLIGT 9 § PUNKT 3	28
5.5 KONTAKTPERSON ENLIGT 9 § PUNKT 4.....	28

5.6	AVLÖSARSERVICE I HEMMET ENLIGT 9 § PUNKT 5.....	29
5.7	KORTTIDSVISTELSE UTANFÖR DET EGNA HEMMET ENLIGT 9 § PUNKT 6	29
	5.7.1 <i>Inriktningar på korttidsvistelse utanför det egna hemmet</i>	30
5.8	KORTTIDSTILLSYN FÖR SKOLUNGDOM ÖVER 12 ÅR UTANFÖR DET EGNA HEMMET I ANSLUTNING TILL SKOLDAGEN SAMT UNDER LOV ENLIGT 9 § PUNKT 7.....	30
5.9	BOSTAD MED SÄRSKILD SERVICE FÖR BARN ELLER UNGDOMAR ENLIGT 9 § PUNKT 8	31
	5.9.1 <i>Inriktningar på bostad med särskild service för barn eller ungdomar</i>	32
5.10	BOSTAD MED SÄRSKILD SERVICE FÖR VUXNA ENLIGT 9 § PUNKT 9	32
	5.10.1 <i>Beskrivning av bostad med särskild service för vuxna</i>	32
	5.10.2 <i>Inriktningar på bostad med särskild service för vuxna</i>	33
	5.10.3 <i>Stöd i bostad med särskild service</i>	34
5.11	DAGLIG VERKSAMHET ENLIGT 9 § PUNKT 10	38
	5.11.1 <i>Beskrivning av daglig verksamhet</i>	38
	5.11.2 <i>Inriktningar på daglig verksamhet</i>	39
	5.11.3 <i>Praktikanter</i>	40
6.	FÖRTYDLIGANDE AV ORD OCH BEGREPP	41

1. Inledning

Den här riktlinjen rör myndighetsutövningen som fattar beslut enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och alla vård- och omsorgsnämndens verksamheter oavsett driftsform som bedrivs enligt samma lag. Riktlinjen ska ses som en tolkning av vad nämnden anser är goda levnadsvillkor i Norrköpings kommun. Förtydligande av ord och begrepp finns i slutet av dokumentet.

1.1 Syfte med riktlinjen

Syftet med riktlinjen är att vägleda och bidra till

- en rättssäker handläggning
- kunskap om gällande regelverk kring stöd och service till personer med funktionsnedsättning
- god kvalitet vid utförandet av beviljade insatser
- att tydliggöra kommunens hälso- och sjukvårdsansvar i samband med utförandet av LSS-insatser
- god samverkan mellan vård- och omsorgsnämndens verksamheter, legala företrädare och närstående
- god samverkan inom kommunen och med andra aktörer som är aktuella för personer med funktionsnedsättning

1.1.1 Hur ska riktlinjen användas?

En riktlinje anger en riktning och en ram och förtydligar lagstiftningen. Den beskriver det som gäller i vanliga situationer. En riktlinje ska syfta till att skapa samsyn om utredning, beslut och utförande av insatser för både de som tar emot stöd, anhöriga, myndighet, utförare och kommuninvånare. Den ska dessutom bidra till en jämn kvalitet i verksamheten. Lagstiftning, rättspraxis och riktlinjen kan behöva kompletteras med ytterligare rutiner, överenskomna arbetssätt samt informationsmaterial. På intranätet finns vård- och omsorgskontorets alla styrande dokument som kompletterar denna.

2. Allmänna utgångspunkter för stöd, service, vård och omsorg

Viktig lagstiftning som är utgångspunkt för stöd, service, vård och omsorg

- Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS
- Socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL
- Lag om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård (2017:612)
- Lagen om vissa kommunala befogenheter (2009:47)
- Offentlighets- och sekretesslag (2009:400)
- Diskrimineringslag (2008:567)
- Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk (2009:724)
- Förvaltningslag (2017:900)
- Föräldrabalken (1949:381)
- Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (2018:1197)

Sverige har ratificerat FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, den trädde i kraft januari 2009. Det nationella målet för funktionshinderspolitiken är att uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning i ett samhälle med mångfald som grund.

I alla åtgärder där det finns barn ska barnets bästa komma i främsta rummet.

2.1 Avgifter för LSS-insatser

Det finns särskilda dokument som beskriver avgifter för vård- och omsorgsinsatser och hemsjukvård samt avgifter för mat enligt kommunallagen.

Dokumenterna är

- Taxa för insatser enligt socialtjänstlagen för äldre personer och personer med funktionsnedsättning, avgifter för kommunal hälso- och sjukvård samt avgifter för mat enligt kommunallagen (KS 2021/0114)
- Taxa för avgifter inom LSS-verksamheten (KS 2021/0264)
- Taxa – Avgifter för transport av avlidna från de särskilda boendeformerna till bårhus (KS 2018/0538)
- Avgifter för hjälpmedel i Norrköpings kommun (KS 2021/0491)
- Riktlinje för tillämpning av taxestystem inom vård och omsorg (VON 2021/1007)

Utöver detta kan vård- och omsorgsnämnden i samband med placering i hem för vård eller boende för vuxna (HVB) ta ut avgift enligt gällande lag eller förordning. (KS 2019/0513)

En funktionshinderpolitisk princip är att en person med funktionsnedsättning inte ska ha merkostnader på grund av sin funktionsnedsättning.

2.1.1 Kostnader för fritids- och kulturaktiviteter inom verksamhet enligt LSS

När verksamhet enligt LSS arrangerar aktiviteter som ska ingå i insatsen står verksamheten för kostnaderna för aktiviteten. När den enskilde själv tagit initiativ till aktiviteten står den enskilde själv för sina kostnader för aktiviteten. I verksamheter där det övervägande förekommer aktiviteter för enskilda individer som inte klarar gruppaktivitet har verksamheten ansvar för kostnaden.

2.2 Samordnad individuell plan (SIP)

Samordnad individuell plan är lagstadgad¹ sedan 2010. När en person har behov av insatser från två huvudmän eller fler kan en samordnad individuell plan (SIP) upprättas med den enskildes samtycke.² SIP gäller för alla oavsett ålder och typ av behov. Den som uppmärksammar dessa behov ska kalla till SIP. Individen ska också alltid få möjlighet att aktivt vara med i planeringen och påverka vilka aktörer som ska delta.

Det finns fler planer såsom individuell plan enligt 10 § LSS, vårdplan och vård- och omsorgsplanering. Varje plan har sitt syfte och ska inte blandas ihop.

2.3 Krav på anmälan eller tillstånd för att bedriva viss verksamhet enligt LSS

Viss kommunal verksamhet som bedrivs enligt LSS ska anmälas till IVO. Drivs motsvarande verksamhet privat är den tillståndspliktig. En verksamhet som nystartas måste anmälas eller ha tillstånd innan den startar.³ För den som själv anställer personliga assistenter ska verksamheten anmälas till IVO.

Kommunen är skyldig att anmäla till IVO om det finns anledning att ifrågasätta en tillståndshavares lämplighet att bedriva verksamhet med personlig assistans. Även andra personer bör anmäla till IVO om brister uppmärksammas.

2.5 Norrköpings kommuns värdegrund

Alla som använder sig av kommunens tjänster eller på annat sätt kommer i kontakt med kommunen ska känna att verksamheten vill göra varje möte till det bästa möjliga och leverera tjänster och service av hög kvalitet.

Genom att lyssna, vara engagerade och visa respekt möter vi varje människa just där hon är. Vi inbjuder till dialog och delaktighet. Vi är professionella i våra olika roller. Vårt sätt att vara och vår yrkeskunskap inger förtroende och vi är ärliga och ansvarsfulla. Vårt förhållningssätt utgår från värdeorden *respekt, delaktighet och trovärdighet*.

¹ Det finns särskilda bestämmelser om SIP i 2 kap. 7 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL och 16 kap. 4 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL.

² [Samordnad individuell plan, SIP | Sveriges Kommuner och Regioners \(SKR\) hemsida](#) (version 2021-08-21)

³ Inspektionen för vård och omsorg (IVO) hemsida

Sedan den 1 januari 2012 ingår Norrköpings kommun i finskt förvaltningsområde.

I vård- och omsorgsnämndens verksamheter ska man arbeta för att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder.

2.6 Samtycke

Samverkan utifrån personens individuella behov kan behövas mellan medarbetare inom vård- och omsorgskontoret och Region Östergötland eller andra myndigheter. För att få lämna ut information eller inhämta information om personer som är i behov av vård och omsorg behövs ett samtycke.⁴ I vilket syfte samtycke inhämtas ska dokumenteras, dessutom ska det framgå

- vilka andra myndigheter som får kontaktas
- om och eventuellt när närstående får kontaktas
- vilka sakkunniga och referenspersoner som får kontaktas
- när samtycket har lämnats och hur länge det gäller.

En informationsskyldighet finns mellan kommunens medarbetare inom olika verksamheter, till exempel mellan hemsjukvård, myndighetsutövning och verksamheten. Informationsskyldigheten ska ske för att alla parter ska kunna ge det stöd, den vård och omsorg den enskilde har rätt till, förutsatt att den enskilde givit sitt samtycke.

2.7 Våld i nära relationer, misstanke om barn som far illa

Våld i nära relationer kan handla om våld som är

- psykiskt
- fysiskt
- sexuellt
- materiellt
- ekonomiskt.

Socialnämnden ansvarar för stöd och insatser till personer som utsätts för våld i nära relationer. Ett samarbete är viktigt med vård- och omsorgsnämndens verksamheter. Äldre kvinnor, kvinnor med funktionsnedsättning och barn med funktionsnedsättning är extra utsatta grupper för våld i nära relationer. Verksamheten ska uppmärksamma, stödja och vägleda enskilda personer i att få stöd och eller information när den enskilde vill, när man misstänker att det förekommer våld.

⁴ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS (SOSFS 2014:5)

I verksamheter där barn deltar ska genast en anmälan till socialkontoret⁵ göras om verksamheten eller myndighetsutövningen får kännedom om eller misstänker att barn far illa.

2.8 Förebyggande stöd och service

Vård- och omsorgsnämnden tillhandahåller förebyggande stöd och service enligt socialtjänstlagen, som kommunens invånare kan nyttja om de vill. Till skillnad från behovsprövade insatser som kräver individuellt beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen (SoL). Exempel på sådant stöd och service är

- anhörigstöd
- träffpunkt
- fixartjänst för personer som är 68 år och äldre.

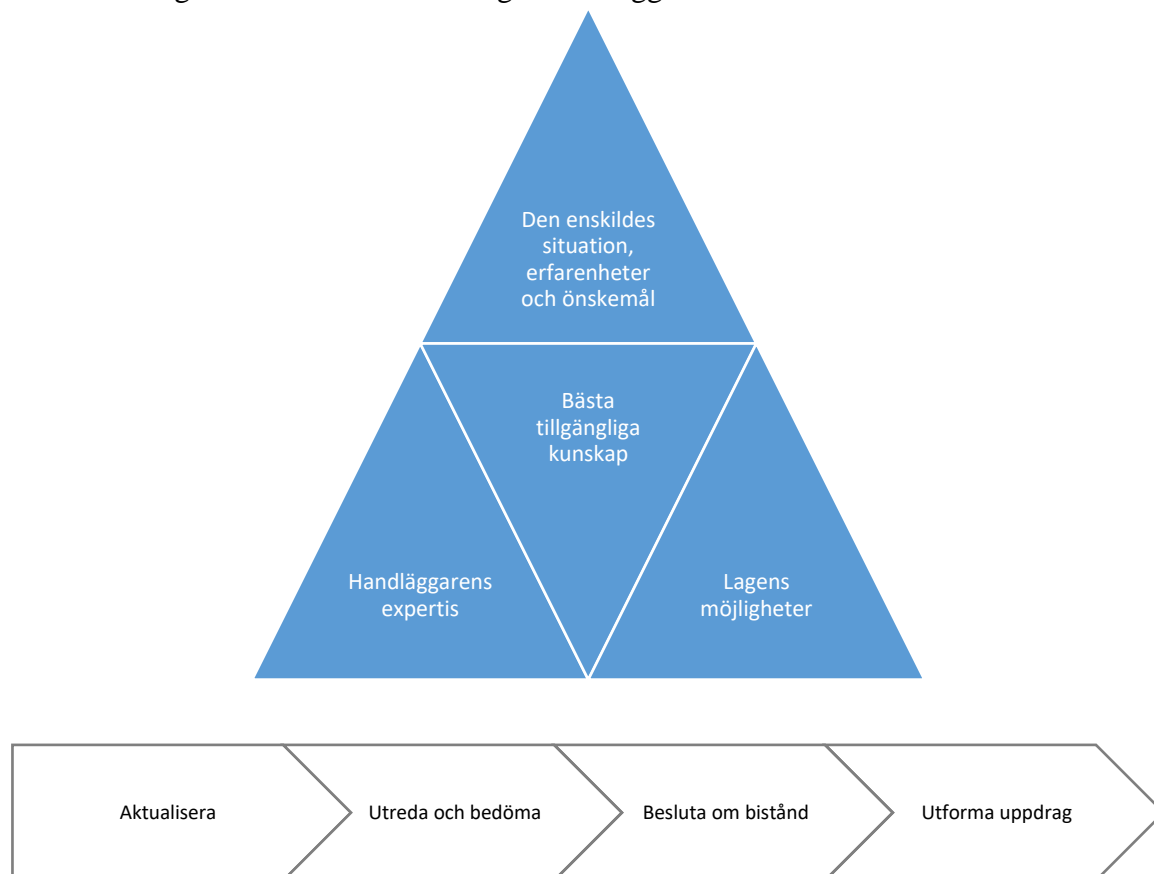
⁵ Socialstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (SOSFS 1997:15)

3. Myndighetsutövning – utreda, fatta beslut och följa upp enligt LSS

Sammantaget utgör följande grund för myndighetsutövningens ansvarsområde

- Lagstiftningen, se närmare under kapitel 2
- Socialstyrelsens handbok ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”
- IBIC⁶ och bedömningsinstrument

Vid utredning av behov av insatser väger handläggaren samman⁷

Alla insatser enligt LSS är frivilliga och ska ge goda levnadsvillkor för den enskilde. Den här riktlinjen fastställer vad vård- och omsorgsnämnden anser vara goda levnadsvillkor, vilket är ett uttryck för kvaliteten i insatsen och vilken ambitionsnivå som kan vara rimlig i varje enskilt fall. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade samt leda till en successiv utveckling mot att klara mer och mer självständigt. De ska anpassas till mottagarnas individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv.

⁶ Socialstyrelsen, Individens behov i centrum Behovsriktad och systematiskt arbetssätt med dokumentation av individens behov utifrån ICF

⁷ www.socialstyrelsen.se om evidensbaserad praktik

3.1 Aktualisera

Grundprincipen är att personen själv ska ansöka om insatser enligt LSS. Om den som söker är under 15 år eller saknar förmåga att på egen hand göra en ansökan kan den göras av vårdnadshavare eller av legal företrädare. När det finns två vårdnadshavare ska båda vilja göra en ansökan till de flesta insatserna enligt LSS.

Ansökan kan ske skriftligen eller muntligen till myndighetsutövningen eller vård- och omsorgskontoret. Den enskilde begär själv att få de utlåtanden som behövs. De bifogas ansökan om LSS-insats. Vid varje ny ansökan ska ställningstagande göras kring personkretstillhörighet.

Förhandsbesked

Myndighetsutövningen ska vara behjälplig med förhandsbesked för den som planerar att flytta från kommunen. När det inkommer en ansökan från en person som bor i en annan kommun och denne ansöker om förhandsbesked ska ansökan behandlas som om personen är bosatt i Norrköpings kommun. En person kan inte ansöka om förhandsbesked hos flera kommuner samtidigt. Avsikten att flytta hos personen som begär förhandsbesked ska vara klar.

Vissa insatser kan sökas enligt SoL.⁸ Det påverkar dock inte rätten att ansöka om insatser enligt LSS för dem som omfattas av lagen.

Personlig assistans

Den enskilde kan ansöka om personlig assistans hos både kommunen och Försäkringskassan. När kommunen utreder behoven och den enskilde har grundläggande behov som överstiger 20 timmar i veckan ska kommunen meddela det till Försäkringskassan, som då gör en egen utredning.

När den enskilde ansöker om personlig assistans både hos kommunen och hos Försäkringskassan har båda instanser skyldighet att utreda ansökan oberoende av varandra.⁹ Hembesök kan dock ske vid samma tillfälle om den enskilde vill. När den enskilde sökt insatser hos Försäkringskassan och får avslag meddelar de kommunen som utan dröjsmål ska informera den enskilde om förutsättningar för stöd av kommunen.

För att kunna behandla ansökan behövs ett läkarutlåtande om personens hälsotillstånd och funktionsnedsättning samt en funktions- och aktivitetsförmågebedömning. Den enskilde, dennes legala företrädare, ombud eller en person den enskilde givit fullmakt till kan ansöka om personlig assistans. Den enskilde som har beviljats personlig assistans av kommunen eller från Försäkringskassan och är under 65 år kan ansöka om tillfällig utökning. Ansökan lämnas alltid till kommunen som fattar beslut om rätt till tillfällig utökning.

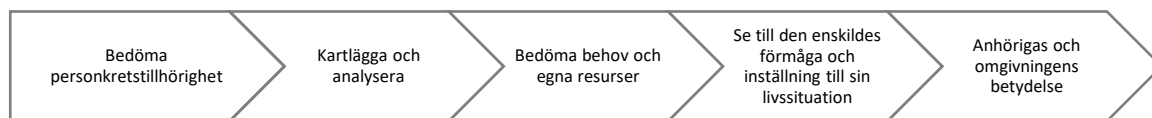
⁸ Vård- och omsorgsnämndens Riktlinjer för utredning, beslut och utförande enligt socialtjänstlagen, SoL (VON 2021/1051)

⁹ Försäkringskassan har en detaljerad vägledning om assistansersättning som är avsedd att vara ett stöd i arbetet.

Beslutet är vanligen begränsat till en enstaka händelse eller en kortare tid. Är beslutet tidsbegränsat, ska det följas upp innan det har upphört.

3.2 Utreda och bedöma

Utredningsprocessen består av att

3.2.1 Bedöma personkretstillhörighet

Innan prövning av insatser enligt LSS utreder handläggaren om den sökande ingår i personkrets. Dessa benämns ofta i dagligt tal och också i riktlinjen som personkrets 1, personkrets 2 och personkrets 3. Nedan följer förtydliganden:

Personkrets	Förtydligande
1. utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd	Diagnoser bedömda av läkare, psykolog eller psykiatriker är grunden för personkrets 1.
2. betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom	Här ingår personer som har fått en begåvningsmässig funktionsnedsättning efter en hjärnskada i vuxen ålder. Den kan ha uppstått genom sjukdom av kroppslig art eller skador som föranletts av yttre våld som exempelvis olycksfall.
3. andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service	Här ska de fysiska eller psykiska funktionsnedsättningarna vara betydande, varaktiga, omfattande och inte bero på normalt åldrande. Funktionsnedsättningen ska vara stor och förorsaka betydande svårigheter i den dagliga livsföringen, vilket gör att personen behöver omfattande stöd och service. Funktionsnedsättningen ska i hög grad påverka flera viktiga livsområden samtidigt, såsom till exempel boende, fritid, arbete eller behov av habilitering. Funktionsnedsättningen ska vara varaktig, den får inte vara av tillfällig eller av mer övergående natur. Funktionsnedsättningen bör vara livslång eller mycket långvarig. Betydande svårigheter innebär att den enskilde inte på egen hand kan klara vardagsrutiner som till exempel hemliv, personlig vård, kommunikation, förflyttning, mellanmänniska interaktioner och relationer. Med ”omfattande stöd” innebär att den enskilde i allmänhet har ett dagligt behov av långvarigt eller upprepat stöd. En sammanvägning görs av den enskildes behov av medicinska, sociala, psykologiska och pedagogiska faktorer. Behovet av stöd och service kan variera över tid men funktionsnedsättningen ska vara varaktig och inte bero på normalt åldrande.

3.2.2 Kartlägga och analysera

Handläggarens utredning om LSS-insatser, innefattar ett personligt möte även när det gäller en vård- och omsorgsplanering. Om behovet av stöd, vård och omsorg är omfattande och uppstår i samband med sjukhusvistelse kan det utredas av handläggare under sjukhusvistelsen.

Handläggaren identifierar behov genom kartläggning och informerande samtal med den enskilde vid utredningen i förhållande till ansökans omfattning. Utredningen sker utifrån ICFs livsområden där den enskildes behov, resurser och mål dokumenteras strukturerat. Omgivningsfaktorer, eller miljön där den enskilde befinner sig kan vara underlättande eller hindrande, det är också faktorer att ta hänsyn till för handläggaren.

LSS är en pluslagstiftning till SoL. Det kan finnas insatser enligt SoL som bättre svarar upp mot den enskildes behov.

Generellt bedöms barn på samma sätt som vuxna. Alla barn i låg ålder har stora omvårdnadsbehov. Barns låga ålder kan göra att det inte framgår om funktionsnedsättningen är så stor att det orsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Om det kan antas att barnets utveckling försenas med stigande ålder och läkare kan styrka varaktigheten av funktionsnedsättningen, kan personkretstillhörighet bedömas.

3.2.3 Bedöma behov och egna resurser

Bedömningen av den enskildes behov och egna resurser innefattar:

- personkretstillhörighet
- om behov finns av sökt insats
- goda levnadsvillkor
- behovet inte är tillgodosett på annat sätt

Bedömning av behov av en insats och insatsens omfattning är en individuell prövning som sker utifrån den sökandes hela situation, behov och önskemål. Vid bedömning görs en jämförelse med hur människor i motsvarande ålder i dagens samhälle lever. På annat sätt och egna resurser kan innebära att den enskilde klarar dessa behov självständigt med hjälp av hjälpmedel, med stöd från annan eller via samhällets ordinarie utbud. Därför behöver handläggaren också titta på omgivningsfaktorer, såsom var den enskilde bor och vilket utbud som finns att tillgå där.

Insatsen ska motsvara det mål den enskilde vill uppnå. I bedömningen kan handläggaren vid behov referera till domar som innehåller jämförbara omständigheter.

Handläggaren är skyldig att underrätta den enskilde när uppgifter tillförts utredningen av någon annan än den som är part. Den enskilde ska få möjlighet att

yttra sig över uppgifterna. För handläggaren blir det också en möjlighet att kontrollera att utredningsmaterialet innehåller korrekta och fullständiga uppgifter.

Det är först efter en sammanvägd individuell bedömning av behovet, de egna resurserna och omständigheterna i övrigt som nämnden kan konstatera om den enskilde har rätt till insatser eller inte.

Nedan tydliggörs begreppet goda levnadsvillkor:

Goda levnadsvillkor (prop. 1992/93:159, s. 172)	Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarnas individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv. I specialmotiveringen sägs detta stycke ange en kvalitetsnivå på insatserna, inte ett mål eller ett syfte.
Goda (SAOL)	välsmakande; bra; moraliskt högtstående: en god måltid; en god prestation; en god människa...
Levnad (SAOL)	livsförlopp
Villkor (SAOL)	förutsättning, betingelse

Familjeperspektiv

LSS har ett tydligt familjeperspektiv. Utgångspunkten i föräldraansvar är att två vårdnadshavare delar lika på ansvaret. Tyngdpunkten i föräldraansvaret förändras i och med barnets ålder. Vid bedömning av behov av en insats enligt LSS till barn ska föräldraansvaret vägas in.

Enligt Äktenskapsbalken ska makar fördela utgifter och sysslor mellan sig och bidra till det underhåll som behövs. En bedömning ska göras av vilka faktiska resurser som finns gemensamt hos makarna eller i äktenskapsliknande förhållanden vid exempelvis personlig assistans.

Asylsökande och nyanlända

En asylsökande kan inte söka insatser enligt LSS. Det är först när personen fått uppehållstillstånd¹⁰ som det är möjligt. Den enskilde kan däremot göra en ansökan om bistånd enligt SoL.

Riskbruk, missbruk

En person med beroendeproblematik kan omfattas av LSS, om funktionsnedsättningarna är stora och varaktiga och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen. Socialkontoret har ansvar att vid behov ge vård för beroendet till dessa personer.

¹⁰ Kvotflyktingar har uppehållstillstånd

Personlig assistans

Kommunens handläggare genomför en omfattande utredning innan ett beslut om personlig assistans kan fattas.

Som grund för bedömning av rätten till personlig assistans och dess omfattning i tid utgår handläggaren också från rättspraxis. Personlig assistans prövas ofta rättsligt och vård- och omsorgskontorets myndighetsutövning följer fortlöpande rättsläget.

När rätten till personlig assistans är klarlagd kan tid för övriga behov beviljas om den enskilde behöver stöd med dem och kan vara delaktig i dem. Övriga behov är exempelvis städ, tvätt, fritid och förflyttning samt tillsyn. Vid ett förändrat behov kan den enskilde göra en ny ansökan om personlig assistans. Då påbörjas en ny fullständig utredning.

Bedöma behov hos barn

Vårdnadshavare till barn med funktionsnedsättning har enligt Föräldrabalken ansvar för barnets personliga förhållanden¹¹ och ansvar för att barnets behov blir tillgodosedda. Det handlar om att barnet får den omsorg som behövs med hänsyn till barnets ålder, utveckling och andra omständigheter. Barnets ålder har betydelse för rätten till insatser. Från och med att barnet är cirka 12 år förväntas inte längre vårdnadshavare ansvara för barnets grundläggande behov.

När det gäller personlig assistans till barn utreds barnets totala behov av hjälp med samtliga grundläggande behov. En bedömning görs också av vad som är rimligt för barn i motsvarande ålder utan funktionsnedsättning att klara av och vad som ingår i vårdnadshavares ansvar.

Ledsagarservice

Insatsen ledsagarservice kan beviljas till personer som inte har personlig assistans eller bostad med särskild service.¹² Vård- och omsorgsnämnden anser det är goda levnadsvillkor att få ledsagning till fritidsaktivitet 1–2 gånger i veckan. En individuell bedömning utifrån den enskildes livssituation och behov genomförs vid varje tillfälle en ansökan inkommer om ledsagarservice. Boendestöd enligt socialtjänstlagen¹³ kan vara en annan insats för den som behöver ett mer frekvent stöd för att exempelvis upprätthålla arbete, sysselsättning eller studier.

Kontaktperson

Kontaktperson beviljas när personen har få vänkontakter, ett begränsat socialt nätverk¹⁴, riskerar isolering eller har behov av att bryta isolering. Omfattningen beviljas i antal tillfällen per månad utifrån den enskildes behov.

¹¹ Även kallat föräldraansvar

¹² I insatsen bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § 9 LSS ingår fritids- och kulturella aktiviteter. Personer med dessa insatser kan endast beviljas ledsagarservice om behovet faktiskt inte tillgodoses på annat sätt.

¹³ Vård- och omsorgsnämndens Riktlinjer för utredning, beslut och utförande enligt socialtjänstlagen, SoL (VON 2021/1051)

¹⁴ Med socialt nätverk menas familj, vänner, arbetskamrater och skolkamrater med mera.

Avlastande insatser

Ibland beviljas flera insatser i avlastande syfte. De kan sammantaget inte överstiga 10 dygn med insats per månad

Avlösarservice i hemmet

Avlösarservice är en insats till stöd för anhöriga¹⁵ och innebär att avlösaren tillfälligt övertar omvårdnaden från de anhöriga. Avlösarservice kan beviljas till barn och vuxna med funktionsnedsättning. Vid bedömning utgår handläggaren från barnperspektivet när det gäller barn samt behov hos de anhöriga. Beslutet anges i antal timmar per månad.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet

Korttidsvistelse ges i olika former, såsom

- vistelse i korttidshem
- stödfamilj
- läger och utflyktsform

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet kan beviljas till barn och vuxna med funktionsnedsättning som bor i det egna hemmet. Beslutet anges i antal dygn¹⁶ per år. Vid bedömning utgår handläggaren från barnperspektivet när det gäller barn och hela familjens behov. Vid akuta behov kan en tillfällig utökning beslutas. I utredningen anges även i vilken form som korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska utföras. Även personer med personlig assistans kan beviljas korttidsvistelse.

Om personen flyttar till bostad med särskild service avslutas korttidsvistelse utanför det egna hemmet.

Korttidstillsyn

Vård- och omsorgskontorets handläggare utreder och beslutar om insatsen korttidstillsyn för skolungdom över 12 år. Insatsen beviljas till ungdomar som har vårdnadshavare som förvärvsarbetar, studerar och för barn och ungdomar som behöver det för att tillgodose en trygg och meningsfull fritid. Beslutet ska vara tidsbegränsat och som längst till och med juni det året den enskilde slutar gymnasiet. Det är utbildningskontoret som ansvarar för att utföra korttidstillsyn.¹⁷

Bostad med särskild service för barn

Barn och ungdomar som inte kan bo i föräldrahemmet kan ha rätt till bostad med särskild service för barn eller ungdomar. Insatsen kan beviljas i familjehem eller i barn- och ungdomsboende. Det är en heltäckande insats. Den beviljas när familjens behov av stöd är så stort till följd av barnets eller ungdomens

¹⁵ En anhörig är någon som ingår i familjegemenskapen som vanligtvis är vårdnadshavare, make och eller maka eller sambo, eller ett familjehem.

¹⁶ Ett dygn kan omfatta skolplikt, skolbarnsomsorg och fritidshem under dygnet.

¹⁷ Överenskommelse om samverkan kring korttidstillsyn mellan utbildningskontoret och vård- och omsorgskontoret (VON 2019/1047-5)

funktionsnedsättning så att andra insatser inte räcker till. Utgångspunkten är att hitta den bästa lösningen för barnet eller ungdomen. Insatsen gäller fram till ungdomen slutar gymnasiet.

Bostad med särskild service för barn eller ungdomar i form av familjehem kan kombineras med andra LSS-insatser om det finns ett behov av insatsen och behovet inte har tillgodosetts på annat sätt.

Bostad med särskild service för vuxna

Bostad med särskild service är en insats som består av personalstöd och bostad. Bostad med särskild service beviljas till vuxna personer som behöver stöd och närhet till personal dygnet runt och som inte bedöms klara ett ordinärt boende. Bostad med särskild service kan även sökas enligt SoL.¹⁸ Bostad med särskild service är som tidigast aktuellt för den enskilde efter gymnasiet. Insatsen ska ha en successiv strävan till så stor självständighet som möjligt.

Daglig verksamhet

Personer som har rätt till daglig verksamhet är i yrkesverksam ålder. Med yrkesverksam ålder avses från 18 år och så länge personen har rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd. Från den 1 januari 2021 har en anställd rätt att kvarstå i anställning till 68 år och från den 1 januari 2023 till 69 år.

Personerna står inte till arbetsmarknadens förfogande och går inte på utbildning som huvudsaklig syssla. Insatsen ges istället för arbete. Syftet med insatsen är att erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap. Ett övergripande mål är att utveckla den enskildes möjligheter till arbete på kortare och längre sikt. Insatsen kan beviljas till personer som omfattas av personkrets 1 eller 2.

3.3 Besluta om insats

Beslutet ska ge svar på ansökan och det ska framgå vilken insats som den enskilde har beviljats och omfattning. Detta för att det tydligt ska framgå vad beslutet kommer att innebära i praktiken för personen.

Hur detaljerat ett beslut ska vara beror på vilken typ av beslut det är. Beslutet utgör grunden för ett uppdrag till utföraren.

Beslut som inte verkställs inom tre månader på grund av att den enskilde inte tar emot stödet följs upp, omprövas eller avslutas. Innan uppföljningen ska verksamheten redogöra för hur det motiverande arbetet utförts av utföraren och ställning tas till när det är lämpligt för uppföljning. Den enskilde får göra en ny ansökan när det är aktuellt om insatsen avslutas.

¹⁸ Vård- och omsorgsnämndens Riktlinjer för utredning, beslut och utförande enligt socialtjänstlagen, SoL (VON 2021/0151)

Alla beslut ska vara tidsbegränsade på högst ett år om det inte är uppenbart olämpligt. Även om insatser enligt LSS ges till personer med en varaktig funktionsnedsättning kan stödet över tid behöva förändras. Utvecklingspotential mot ökad självständighet ska tydliggöras som en resurs. Myndighetsutövningen har ansvar för att följa upp innan beslutet upphör att gälla.

Personlig assistans

För att en person med funktionsnedsättning ska beviljas personlig assistans behöver den enskilde:

1. Ingå i LSS personkrets
2. Ha behov av stöd med flera av sina grundläggande behov. De grundläggande behoven är tydligt avgränsade och beskrivna i lagtext och rättspraxis. De fem grundläggande behoven är
 - personlig hygien
 - äta och eller dricka
 - av- och påklädning
 - kommunicera
 - andning
 - annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den enskilde.
3. Den enskildes grundläggande behov behöver ha en viss omfattning och karaktär för att ge rätt till personlig assistans. Vanligen beviljas personlig assistans till den som behöver minst en timmes stöd om dagen för sina grundläggande behov. Enligt nuvarande rättspraxis ingår inte aktiverings- och motiveringsinsatser i de grundläggande behoven.

När en person har assistansersättning enligt Socialförsäkringsbalken (SFB)¹⁹ och denne får ytterligare insats enligt LSS från kommunen är myndighetsutövningen skyldig att anmäla detta till Försäkringskassan. Eventuellt omvårdnadsbidrag²⁰ eller vårdbidrag²¹ som beviljats av Försäkringskassan reduceras ofta som en följd av att en person beviljats insatsen personlig assistans.

Om särskilda skäl föreligger kan personlig assistans beviljas för kortare tid på sjukhus, för att delta i barnomsorg, skola eller i daglig verksamhet. Särskilda skäl kan handla om att den enskilde behöver tillgång till någon som har ingående kunskaper om personen eller att den enskilde inte kan kommunicera.

När den enskilde är förälder och har personlig assistans beviljas den enskilde endast assistans för sina egna grundläggande och övriga behov. Därför kan den personliga assistansen behöva kombineras med andra insatser enligt SoL för att tillgodose barnets eller barnens behov.

¹⁹ Beviljas av Försäkringskassan

²⁰ Omvårdnadsbidrag kan sedan den 1 januari 2019 beviljas föräldrar vars barn på grund av en funktionsnedsättning har sett särskilt behov av omvårdnad och tillsyn.

²¹ Vårdbidrag beviljades av Försäkringskassan till och med den 31 december 2018. Föräldrar som var beviljade detta bidrag behåller det tills Försäkringskassan ska följa upp (ompröva) beslutet.

Personer över 65 år behåller den assistans som hen beviljats före 65 års ålder, men kan inte beviljas någon utökning. Ansökningar om personlig assistans som inkommer efter 65-års dagen avslås därför. Läs vidare under rubriken ”Personlig assistans i kombination med andra insatser”.

Vid personlig assistents sjukdom

När den enskildes personliga assistent blivit sjuk och en vikarie krävs kan kommunen betala ekonomiskt stöd till assistansanordnaren för skäligen kostnader de första 14 dagarna av den personliga assistentens frånvaro.

Ledsagarservice

Ledsagarservice beviljas inte generellt, utan för specificerade aktiviteter.

Daglig verksamhet

Personen beviljas halv- eller heltid. Heltid är 35 timmar i veckan och halvtid är 17–20 timmar i veckan. Den enskilde kan som minst beviljas 7 timmar i veckan. Vid förändring av omfattning fattas ett nytt beslut.

3.3.1 Sammanvägd bedömning

Av beslutet ska det framgå vad som har beslutats samt enligt vilket lagrum beslutet är fattat och ska innehålla en beslutsmotivering för att den enskilde bättre ska kunna förstå varför ett visst beslut är fattat. Utredningen i sin helhet ska alltid kommuniceras med den enskilde.

Ett beslut kan vara bifall, delavslag eller avslag på ansökan. Vid avslagsbeslut ska det framgå varför man avslår i den aktuella situationen.

Den enskilde underrättas skriftligt om beslutet efter menprövning, oavsett om den enskilde begär det eller inte. Myndighetsutövningen överväger om det finns fler parter som ska underrättas, vilket kan vara aktuellt om beslutet rör barn.

3.3.2 Om beslutet går den enskilde emot

Går beslutet den enskilde emot ska underrättelsen skickas som rekommenderat brev med mottagningsbevis tillsammans med information om hur beslutet kan överklagas. Förenklad delgivning kan användas om den enskilde fått information på förhand om detta.

Förbehåll

Beslutet ska alltid innehålla ett förbehåll om att beslutet kommer återkallas när den enskilde inte längre har behov av insatsen eller har lämnat oriktiga uppgifter.

3.3.3 Förhandsbesked

Om den enskilde har för avsikt att flytta till Norrköpings kommun har hen rätt att på förhand få besked om hen har rätt att få insatser här enligt 16 § LSS.

Om insatser beviljas ska inflyttningskommunen börja planera direkt för att verkställa beslutet. Ett förhandsbesked gäller i 6 månader från och med den dag då insatsen kan verkställas för den enskilde.

3.4 Utforma uppdrag

Verksamheten som ska utföra stödet ska ha ett uppdrag att utgå från innan verkställigheten påbörjas. Ett uppdragsdokument är utformat utifrån vad som framgår i utredningen och tillhörande beslut. Uppdraget är grunden till hur verksamheten ska utföra insatserna.

När den enskilde ansökt och fått beslut om insats, innebär det att den enskilde ska vara redo för att ta emot insatsen och att behovet är aktuellt. När den enskilde får ett erbjudande som svarar mot behoven och tackar nej, görs en uppföljning av beslutet. Beslutet avslutas om behovet inte är aktuellt för stunden och den enskilde får ansöka på nytt när behovet är aktuellt igen.

Bostad med särskild service

När den enskilde får ett skäligt erbjudande om bostad med särskild service och tackar nej görs en uppföljning av beslutet. Beslutet avslutas och den enskilde kan ansöka på nytt när den enskilde vill. En uppföljning innebär att ta reda på om det finns andra insatser som den enskilde behöver istället.

Om personen tackar ja till att flytta till det erbjudna boendet men fortfarande önskar byta till ett annat boende noteras önskemålet och ett erbjudande ges så snart det är möjligt.

3.5 Följa upp beslut

Myndighetsutövningen ska följa upp alla beslutade insatser en gång per år eller när behoven hos personen har förändrats, synpunkter och klagomål har framförts eller att omständigheterna i övrigt gör att en uppföljning är aktuell.

De gynnande beslut som inte är tidsbegränsade, är extra viktiga att följa upp. Dessa kan bara ändras så länge omständigheterna vid beslutets fattande ändrats, eller att den enskilde själv vill ändra beslutet.

Nedanstående förtydligande av uppföljningsintervall ska ses som ett riktmärke.

- uppföljning första gången av barn och vuxna personers beviljade insatser ska ske inom två månader
- vuxna personers alla beviljade insatser följs upp en gång per år
- barns alla beviljade insatser följs upp var sjätte månad, även om beslutet är längre
- insatser som beviljats efter en sjukhusvistelse följs upp efter två veckor
- provboende och inflyttning till särskilt boende följs upp efter 4–8 veckor.

Om den enskilde även har stöd enligt SoL, följs dessa insatser upp vid samma tillfälle. Vid årlig uppföljning av daglig verksamhet ska det prövas om den

enskilde kan gå vidare från daglig verksamhet till praktikplats, skyddat arbete eller anställning.

3.5.1 Beslut som inte kan verkställas

Beslut som inte kan verkställas inom rimlig tid ska följas upp inom tre månader har gått, om det finns andra sätt att lösa det aktuella behovet eller om beslutet kan avslutas. Icke verkställda beslut ska följas upp var tredje månad fram till dess att beslutet är verkställt eller avslutat. Det innebär att utreda om den enskilde behöver något annat under tiden.

3.6 Barns rätt att ha inflytande

Barn har rätt till inflytande vid ansökan, utredning, beslut och uppföljning. Vid inledande kontakter med vårdnadshavare ska information därför ges om att barnets perspektiv beaktas i utredningen och att barnet kommer att få inflytande i utredningsprocessen.²² En bedömning av barnets ålder och mognad görs i samråd med föräldrar och utifrån det planerar handläggaren hur barnet ska involveras i ansökan, utredning, beslut och uppföljning.

Handläggaren ska skaffa sig kännedom om barnets vilja, förutsättningar och uppfattning om sin situation. När barnet inte har ett verbalt språk ska handläggaren på annat sätt försäkra sig om barnets åsikt. Det kan innebära hjälp med att tolka alternativ kommunikation.

Vilka överväganden som görs i utredningen utifrån barnets perspektiv och hur detta påverkar beslutet ska framgå av dokumentationen. Hur barnet har varit delaktigt i utredning, beslut och uppföljning, liksom barnets åsikter och önskemål ska dokumenteras. Då barnet inte kan eller vill delta i utredningsprocessen ska orsaken framgå i dokumentationen.

3.7 Individuell plan enligt 10 §

När den enskilde beviljats insatser enligt LSS ska den enskilde erbjudas en individuell plan. En individuell plan ska vara en konkret, skriftlig planering av de samlade insatserna.

3.7.1 Syfte med individuell plan

Syftet med individuell plan är att ge den enskilde möjligheter att ha inflytande och delaktighet över hur insatser planeras och samordnas till en helhet.

3.7.2 Beskrivning av individuell plan

En individuell plan är den enskildes plan och handlar om dennes liv och vardag. Därför är formerna för insatsen flexibla. Den enskilde bestämmer vad som ska tas upp och i vilken ordning.

²² Se vidare vägledningen "Vård- och omsorgskontorets arbete med barnkonventionen" (VON 2020/0787)

Den individuella planen kan innefatta insatser både från kommunen och från andra myndigheter. Den enskilde bestämmer vem som ska bjudas in till mötet och vem som håller ihop den individuella planen. Vanligt är att en handläggare samordnar individuell plan. En individuell plan ska följas upp en gång per år.

I den individuella planen framgår vad deltagarna kommer överens om och bör innehålla följande:

- anledningen till planen
- den enskildes mål och önskemål på kort och lång sikt
- datum när planen upprättas
- deltagare
- vem som ska göra vad
- tidpunkt för uppföljning
- den enskildes godkännande av innehållet

4. Livsområden den enskilde kan få stöd med

Insatserna enligt LSS ska utgå från den enskildes behov av stöd. Dessa behov kan beskrivas utifrån International Classification of Functioning, Disability and Healths (ICF) livsområden²³ och vara såväl hälso- och sjukvårds- som omsorgsinsatser. Den enskilde kan få stöd med vissa delar i en aktivitet²⁴, eller utfört utan att själv delta. Den enskilde kan enligt ICF ha olika grader av svårighet att genomföra en aktivitet enligt följande

- ingen svårighet
- lätt svårighet
- måttlig svårighet
- stor svårighet
- total svårighet.

Känsla av trygghet är en emotionell funktion som räknas till känslö- och affektkomponenterna i tankeprocesserna enligt ICF. Det kan beskrivas om den enskilde har behov av stöd för att hen känner sig otrygg. Nedan beskrivs de huvudsakliga behovsområdena:

4.1 Hemliv

Hemliv beskriver behov som handlar om att genomföra husliga och dagliga uppgifter som att skaffa mat, kläder och andra förnödenheter, hålla rent, reparera och ta hand om personliga ägodelar och andra hushållsföremål samt att hjälpa andra.²⁵

4.2 Personlig vård

Detta beskriver behov som handlar om egen personlig vård, att tvätta sig och torka sig själv, att ta hand om sin kropp, att klä sig, att äta och dricka och att sköta sin egen hälsa. Personlig vård benämns också som personlig omvårdnad. Här ingår munhygien, dusch och personlig hygien samt hjälp vid måltider.

4.3 Kommunikation

Kommunikation beskriver behov som handlar om allmänna och specifika drag i kommunikation genom språk och symboler och som innefattar att ta emot och förmedla budskap, att genomföra samtal och att använda olika kommunikationsmetoder och kommunikationshjälpmedel.

4.4 Förflyttning

Området beskriver behov som handlar om att röra sig genom att ändra kroppsställning eller att förflytta sig från en plats till en annan, att bära, flytta eller hantera föremål, att gå, springa eller klättra och att använda olika former av

²³ "Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa – kortversion" (Socialstyrelsen)

²⁴ Aktivitet enligt ICF är en persons genomförande av en uppgift eller handling

²⁵ Med att hjälpa andra menas att hjälpa andra familjemedlemmar i hushållet med det som ingår i de olika livsområdena

transportmedel. En person som behöver stöd med förflyttning kan behöva det både i och utanför hemmet.

4.5 Mellanmänskliga interaktioner och relationer

Området beskriver behov som handlar om att genomföra de handlingar och uppgifter som behövs för grundläggande och sammansatta interaktioner med människor på ett i sammanhanget lämpligt och socialt sätt.

När den enskilde exempelvis behöver stöd med att hålla kontakten med närstående omfattas det av detta område.

4.6 Samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv

Området beskriver behov som handlar om de handlingar och uppgifter som krävs för att engagera sig i ett organiserat socialt liv utanför familjen, i samhällsgemenskap, socialt och medborgerligt liv.

När den enskilde exempelvis vill gå till gymmet, delta i föreningsliv eller gå till biblioteket omfattas dessa behov av detta område. En förutsättning för att kunna genomföra detta är att den enskilde själv kan förflytta sig, eller får stöd med det.

4.7 Lärande och att tillämpa kunskap

Detta beskriver behov som handlar om lärande, tillämpning av kunskap som är inlärd, tänkande, problemlösning och beslutsfattande.

4.8 Allmänna uppgifter och krav

Området beskriver behov som handlar om allmänna aspekter på att genomföra enstaka eller mångfaldiga uppgifter, organisera arbetsgång och hantera stress. Ett exempel på det är att beräkna tid och göra upp planer för olika aktiviteter.

4.9 Utbildning, arbete, sysselsättning och ekonomiskt liv

Området handlar om att engagera sig och utföra sådana uppgifter och handlingar som krävs vid utbildning, arbete, anställning och ekonomiska transaktioner. Att ha en legal företrädare kan vara aktuellt för den enskilde och det inryms inom detta område.

4.10 Personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående

En omgivningsfaktor är ”personligt stöd från person som vårdar eller stödjer en närstående”. Det handlar om när den enskilde behöver stöd som syftar till att avlasta en anhörig. Det handlar vanligen om stöd i form av avlösarservice i hemmet, korttidsvistelse utanför det egna hemmet eller korttidsboende enligt SoL.

5. Utförare - utgångspunkter för insatser enligt LSS

Alla beslut ska verkställas omgående. Utgångspunkten är att utföraren aktivt ska motivera den enskilde till att ta emot stöd. Utföraren har ett långtgående ansvar att verkställa beslutet. Om beslutet inte kan verkställas på grund av att den enskilde inte vill ta emot stödet ska myndighetsutövningen meddelas som följer upp beslutet. Det ska då också framgå hur utföraren har arbetat för att motivera den enskilde till att ta emot stödet.

Alla uppdrag från myndighetsutövning till kommunala och privata utförare ska vara skriftliga innan de kan verkställas. Utföraren planerar tillsammans med den enskilde hur och när insatsen ska utföras för att nå målet i en genomförandeplan.

Enheten ska kontakta myndighetsutövningen när den enskilde har förändrade behov om den enskilde inte kan ta kontakten själv.²⁶

Insatser ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett liv som andra i motsvarande ålder. Den enskildes stöd ska bidra till utveckling eller leda till att bibehålla förmågor genom ett rehabiliterande förhållnings- och arbetssätt. De ska ges utifrån ett stödjande synsätt och den enskilde ska medverka i utförandet så långt det är möjligt. Utgångspunkten i utförandet av insatsen är att det ska leda till goda levnadsvillkor.

Personer med funktionsnedsättning har ofta sämre hälsa än befolkningen i övrigt. Fysisk aktivitet, goda matvanor, social gemenskap och meningsfullhet utgör tillsammans en hållbar livsstil som leder till hälsa. Att arbeta med detta är en allmän utgångspunkt i alla insatser enligt LSS.

Insatser kan ges till personer som i kombination med sina stödbehov även har riskbruk, missbruk eller annat riskbeteende. Behöver den enskilde stöd eller behandling kring missbruk ansvarar socialkontoret för dessa insatser.

5.1 Kontaktmannaskap

Alla personer som har en beviljad insats enligt LSS eller SoL ska erbjudas en kontaktman. Den som utses är en medarbetare i arbetsgruppen.

Syftet med kontaktmannaskap är att den enskilde har en särskilt utsedd person att vända sig till i första hand. Kontaktmannen har ansvar för att lyfta fram den enskilde så att alla medarbetare kan

- bemöta den enskilde med respekt
- ge den enskilde verkligt inflytande på insatsernas utformning och genomförande
- se till att den enskilde får sina behov och intressen tillgodosedda
- ge den enskilde kontinuiteten i utförandet
- få den enskilde att känna trygghet

²⁶ Rutin gällande överrapportering av förändrade behov mellan myndighetsutövningen och hemtjänstutförare

Ansvarig för enheten ska se till att den enskilde har en kontaktman. I en del verksamheter kan det finnas skäl till ytterligare en kontaktman. Kontaktmannen ska vara utsedd i samband med att insatsen startar. Vid kontaktmannens frånvaro, exempelvis semester eller sjukdom, ska en ersättare utses. Ansvarig för enheten ansvarar för att följa upp hur kontaktmannaskapet fungerar för den enskilde. Den enskilde har rätt att få byta kontaktman.

I samband med att insatsen startar kontaktar kontaktmannen den enskilde, legal företrädare såsom vårdnadshavare, god man eller förvaltare och närstående. Här påbörjas arbetet för att klargöra roller och ansvarsfördelning, så att en god relation inleds.

Varje verksamhet ska upprätta en skriftlig rutin för vad som ingår i kontaktmannens ansvar. Rutinen ska kommuniceras med den enskilde, deras närstående och legala företrädare förslagsvis via brukarråd, husmöten, anhörigträffar eller liknande. Många missförstånd kan undvikas genom tydlig information.

5.1.1 Områden som kan ingå i en rutin för kontaktmannaskap

Nedanstående punkter är exempel på vad som kan vara aktuella områden att ta med när lokal rutin för utföraren upprättas. Ansvar och rollfördelning kring

- mottagande av ny person
- genomförandeplan
- hur kunskap ska förmedlas vidare till övrig personal kring den enskildes utformning av stödet
- överenskommelse kring överföring av information
- stödja upprätthållandet av kontakter med legal företrädare och anhöriga
- stödja den enskilde i kontakter med resurspersoner inom verksamhetsområdet, till exempel daglig verksamhet eller hälso- och sjukvårdspersonal
- stödja den enskilde i olika samhällskontakter
- hantering av den enskildes egna medel

5.2 Hälso- och sjukvård

Personer som bor i ordinärt boende och som har behov av hälso- och sjukvårdsinsatser i bostaden och inte kan ta sig till vårdcentralen/mottagningen ska, enligt tröskelprincipen, erhålla hälso- och sjukvård från kommunen. Medarbetare som bedömts reellt kompetent kan utföra hälso- och sjukvårdsinsatser genom delegering av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Delegering kan ges till medarbetaren efter godkännande av ansvarig chef samt efter att medarbetaren genomgått utbildning. Hälso- och sjukvårdsinsatser utförs i samband med att andra planerade insatser ges. Det kan även handla om arbetstekniska hjälpmedel och personligt förskrivna hjälpmedel som ska tränas in för att förbättra, förebygga och kompensera i vardagen.

Personalen ska utifrån ett rehabiliterande förhållningssätt uppmuntra och stödja den enskilde till egen problemlösning och eget handlande. Med stöd av arbetsterapeut eller fysioterapeut kan specifika mål upprättas för att uppnå självständighet och meningsfullhet i vardagen.

Insatser enligt LSS där hälso- och sjukvård till och med nivån sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut ingår är

- bostad med särskild service för barn eller ungdomar
- bostad med särskild service för vuxna
- under vistelsen i daglig verksamhet

För mer information se vidare i direktiv och instruktioner för hälso- och sjukvård. För rehabilitering, se vidare i Handbok för rehabiliteringsprocessen (VON 2019/0304).

5.2.1 Egenvård med hjälp av annan

Medarbetare hjälper ibland till med egenvård. Bedömning om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård görs av legitimerad yrkesutövare inom sitt ansvarsområde.²⁷ Om den enskilde behöver hjälp i samband med egenvården kan hen ansöka om det. Myndighetsutövningen behöver ta del av egenvårdsplanen för att kunna fatta ett beslut.

Innan egenvården börjar utföras ska en läkare eller legitimerad yrkesutövare inom sitt ansvarsområde²⁸ ha gjort en egenvårdsbedömning och upprättat en egenvårdsplanering. Planeringen ska ha gjorts av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal i samråd med den enskilde och den chef som ska tillhandahålla personal för egenvården. Se vidare ”Samverkansrutin i Östra Östergötland kring egenvård”.

²⁷ Socialstyrelsens föreskrifter om bedömning av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård (SOSFS 2009:6)

²⁸ Läkare när det gäller läkemedelshantering, legitimerad yrkesutövare inom sitt ansvarsområde för övriga insatser

5.3 Personlig assistans enligt 9 § punkt 2

Med personlig assistans avses ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer, till den som på grund av stora och varaktiga funktionsnedsättningar behöver hjälp med grundläggande behov. Utgångspunkten för personlig assistans är att allt stöd den enskilde behöver ska tillgodoses genom insatsen.

Syftet med personlig assistans är att stärka den enskildes möjlighet att leva ett självständigt och oberoende liv, den enskilde ska ha egenmakt över sitt liv.

5.3.1 Beskrivning av personlig assistans

Med hjälp av personlig assistans ska den enskilde, på sina egna villkor, kunna utföra det som en person utan funktionsnedsättning kan utföra. Personlig assistans ska kompensera för nedsatta funktioner och förmågor hos den enskilde. Den enskilde ska delta efter egen förmåga i den assistans som genomförs. De personliga assistenterna ska vara knutna till den enskilde och finnas tillgänglig den tid och vid de tillfällen som den enskilde behöver assistans.

Den enskilde avgör själv hur assistansen ska anordnas, om det ska ske via kommunal eller privat utförare eller om den enskilde vill anställa assistenter själv. Assistansanordnaren har skyldighet att tillhandahålla allt stöd som den enskilde har beviljats. En uppdragsöverenskommelse tecknas mellan den enskilde och aktuell assistansanordnare. Hur den personliga assistansen ska utformas och hur stödet ska ges planeras av den enskilde tillsammans med sin assistansanordnare.²⁹ Ett schema upprättas för hur den personliga assistansen ska förläggas.

Personlig assistans beviljad av kommunen utförs vanligtvis inte

- på en institution som tillhör eller får bidrag från staten, en kommun, eller region
- i grupp- eller servicebostad
- på korttidsvistelse enligt SoL eller LSS
- i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet enligt LSS

5.3.3 Personlig assistans i kombination med andra insatser

Den enskilde kan inte ha två insatser som tillgodoser samma behov. Beslut om andra insatser enligt SoL eller LSS kan därför påverka omfattningen av assistansbeslutet, och det oavsett om beslutet kommer från Försäkringskassan eller från kommunen.

Personlig assistans kan kombineras med andra LSS-insatser om det finns ett behov av insatsen och behovet inte har tillgodosetts på annat sätt.

Personer över 65 år kan söka hemtjänst eller annat stöd enligt SoL eller LSS istället för utökad personlig assistans. Insatser som kan vara aktuella är

²⁹Avräkningsperioden av beviljade timmar för personlig assistans är två månader.

trygghetslarm, matdistribution, korttidsboende och hemtjänst. Utförare av personlig assistans får inte utföra insatser enligt SoL.³⁰

5.4 Ledsagarservice enligt 9 § punkt 3

Syftet med ledsagarservice är att underlätta för den enskilde att ha kontakter med andra, bryta social isolering och delta i samhällslivet.

Ledsagarservice ska underlätta för den enskilde att delta i samhällslivet. Ledsagarservice ska ha karaktären av personlig service och anpassas efter de individuella behoven. Insatsen är till för att möjliggöra enklare aktiviteter och att bryta isolering, till exempel som att besöka vänner, delta i fritidsaktiviteter, i kulturlivet eller för att promenera. Ledsagarservice kan också behövas för att kunna besöka läkare, tandläkare eller vårdcentral. Att åka på semester utomlands anses inte ha karaktären av en enklare aktivitet.³¹

Den enskilde får vara med och påverka valet av ledsagare. Det finns dock ingen ovillkorlig rätt för den enskilde att välja vem som ska utses till ledsagare. Det är kommunens³² medarbetare som utför ledsagning. Eventuella omkostnader för ledsagaren som uppstår under ledsagningen står verksamheten för.³³

5.5 Kontaktperson enligt 9 § punkt 4

Syftet med kontaktperson är att träffa en person regelbundet under en längre period och att motverka isolering. Den enskilde ska ges möjlighet att utveckla sina intressen, sociala kontakter och skapa möjligheter att delta i samhällslivet.

Kontaktpersonen är en medmänniska som lyssnar och stödjer den enskilde. Kontakten utgår från ömsesidigt förtroende. Kontaktperson är ett icke professionellt stöd. En kontaktperson ersätter inte behovet av stöd från personal eller av en legal företrädare.

Insatsen kan bestå av att göra aktiviteter tillsammans, telefonkontakter med mera. I de fall kostnader uppstår vid aktiviteter betalar var och en för sig. Den som är kontaktperson får ett arvode för sitt uppdrag.

Avsikten med kontaktperson är att den enskildes sociala nätverk utökas, personen har möjlighet att påverka valet av kontaktperson. Kontaktpersonen har tystnadsplikt.

³⁰ Om assistansanordnaren ansöker och certifieras som utförare inom Eget val inom hemtjänsten kan det bli möjligt.

³¹ Enligt Högsta förvaltningsdomstolen (HFD 2011 ref. 60) anses inte en semesterresa utomlands vara en enklare aktivitet

³² Anhöriga, släkt eller vänner anställs inte för att utföra ledsagning

³³ "Rutin Hur kostnader för måltider, fika och aktiviteter med brukare ska hanteras"

5.6 Avlösarservice i hemmet enligt 9 § punkt 5

Syftet med avlösarservice i hemmet är att anhöriga ska få möjlighet att koppla av, utträtta sysslor och genomföra aktiviteter i eller utanför hemmet.

Avlösarservice är en avlastning. Den ges för att familjen ska kunna genomföra aktiviteter som personen med funktionsnedsättning inte deltar i eller för att anhöriga ska kunna ägna sig åt syskon. Avlösarservice i hemmet ska utformas så att den känns meningsfull även för den enskilde.

Avlösarservice kan ske regelbundet eller vid oförutsedda situationer alla dagar, kvällar och nätter i veckan. Det är kommunens³⁴ medarbetare som utför avlösning.

5.7 Korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt 9 § punkt 6

Syftet med korttidsvistelse utanför det egna hemmet är att personer med funktionsnedsättning får miljöombyte och eller rekreation samt att anhöriga³⁵ får avlösning i omvårdnadsarbetet.

Korttidsvistelse kan ske regelbundet eller vid oförutsedda situationer alla dagar, kvällar och nätter i veckan. Korttidsvistelse kan utföras både enstaka och sammanhängande dygn. Nämnden anser att det är goda levnadsvillkor att familjer regelbundet får avlastning på veckoslut, en riktning är en helg på fem veckor.

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska utformas individuellt utifrån hela familjens behov. Insatsen ska ge stimulans för utveckling och ökad självständighet för ungdomar och vuxna som bor i föräldrahemmet. Korttidsvistelse utanför det egna hemmet ska utformas så att det känns meningsfullt för den enskilde. Korttidsvistelse ska för de anhöriga skapa utrymme för avkoppling.

Vistelsen ett dygn innebär 24 timmar. Andra pågående aktiviteter såsom skolbarnomsorg och fritidshem fullföljs under dygnet.³⁶

Eventuella dagliga aktiviteter som ska utföras utifrån individuella behov under korttidsvistelsen beskrivs i genomförandeplanen.

Vid större förändringar i verksamheten ska generell information ges och synpunkter inhämtas i god tid från berörda. Den individuella planeringen revideras utifrån de nya förutsättningarna.

³⁴ Det är inte anhöriga, släkt eller vänner som anställs för att utföra avlösarservice.

³⁵ En anhörig är någon som ingår i familjegemenskapen som vanligtvis är vårdnadshavare, make och eller maka eller sambo, eller ett familjehem.

³⁶ Efter överenskommelse med utbildningskontoret kan lämplig LSS-verksamhet utföra skolbarnomsorg, fritidshem eller korttidsstillsyn för barn över 12 år

Följeslagare vid resa till och från korttidshem

Efter en individuell behovsprövning kan barn och ungdomar (upp till 21 års ålder) beviljas "följeslagare" vid resa mellan skola och fritidshem och korttidshem och omvänt när den enskildes funktionsnedsättning kräver det för att insatsen korttidsvistelse ska kunna genomföras. Det är då fråga om ett medicinskt tillstånd som till exempel svår epilepsi eller stora problem med andning. Följeslagaren ska vara en person som känner den enskilde och dennes behov väl, och kommer oftast vara en medarbetare på korttidshemmet.

5.7.1 Inriktningar på korttidsvistelse utanför det egna hemmet

Korttidsvistelse kan utformas på olika sätt beroende på inriktning och målgrupp.

Vistelse i korttidshem

Korttidshem finns med olika inriktning. Den enskilde kommer till samma korttidshem vid varje korttidsvistelse, ibland också till samma rum. Grupperna varierar, men vanligtvis är det 4–5 personer med funktionsnedsättning där samtidigt. Ett korttidshem utformas så hemligt som möjligt.

Med ett dygn på korttidshem avses tiden efter förskola, skola, fritidshem eller korttidstillsyn för barn över 12 år fram till dagen därpå. När rummet ska nyttjas av nästa person krävs för- och efterarbete såsom exempelvis städning. Det är tid som den enskilde kan vara på korttidshemmet.

När verksamheten ska planera inhämtas önskemål från familjen eller ungdomen. Förutsättningar i verksamheten och önskemål ligger sedan till grund för hur dygnen förläggs.

Stödfamilj

Stödfamilj kan vara ett alternativ till korttidshem. Då ges stödet i en familj som får uppdraget från kommunen.

Korttidsvistelse i utflyktsform och läger

Korttidsvistelse utanför det egna hemmet kan också ges i form av läger och utflyktsform som utförs i grupp. Korttidsvistelse i utflyktsform och läger ges till både barn och vuxna med funktionsnedsättning och ska utföras i kommunen eller dess närområde. Insatsen ska ha karaktären av utflykt och läger snarare än semesterresa.

5.8 Korttidstillsyn för skolungdom över 12 år utanför det egna hemmet i anslutning till skoldagen samt under lov enligt 9 § punkt 7

Korttidstillsyn för barn över 12 år ska vara tillgänglig före och efter skoldagens slut samt under skollov och studiedagar, dock ej natttid. Enligt skollagen (2010:800) ska kommunen bedriva fritidshem till och med vårterminen det år då

eleven fyller 13 år. Det är utbildningskontoret i Norrköping som utför korttidstillsyn för skolungdom även över 12 år.³⁷

5.9 Bostad med särskild service för barn eller ungdomar enligt 9 § punkt 8

Syftet med insatsen är att ge en kompletterande och varaktig uppväxtmiljö för barn och ungdomar som till följd av funktionsnedsättning behöver bo utanför föräldrahemmet. Insatsen ska skapa goda förutsättningar för barnets eller ungdomens känslomässiga och sociala utveckling samt tillgodose behovet av stöd samt en trygg uppväxt.

Bostad med särskild service för barn eller ungdomar är en heltäckande insats. Trots det ska insatsen ses som ett komplement till föräldrahemmet, som är basen för barnet eller ungdomen utifrån överenskommelse med föräldrar om fördelning av omvårdnadsansvar. Med heltäckande insats avses att det är ett boende med stöd dygnet runt, som har till uppgift att skapa en trygg och positiv miljö för barnet, ungdomen och familjen. Boendet kan ta ett helhetsansvar för barnets utveckling om det behövs, vilket innebär att barnet har stadigvarande kontakter i en trygg och stabil omgivning.³⁸ Bostad med särskild service till barn och ungdomar har ansvar för att ge stöd i att upprätthålla en god föräldrakontakt mellan barnet eller ungdomen och vårdnadshavarna, syskon och andra närstående.

Bostad med särskild service för barn eller ungdomar ska fungera som en vanlig bostad, vara så hemlik som möjligt.³⁹ I insatsen ingår omvårdnad samt kultur- och fritidsaktiviteter. Bostaden ska vara utrustad med den inredning som behövs för olika ändamål som att sova, äta, läsa, studera, umgås, ha gäster och sköta sin hygien med mera.

För barn eller ungdomar med specifika eller ovanliga funktionsnedsättningar kan skolgång på annan ort tillgodose barnets behov, då kan bostad med särskild service för barn eller ungdomar vara ett alternativ.⁴⁰

Inflytande, delaktighet och samverkan

Barnets vilja ska tillvaratas i planeringen och i vardagen. Insatsen ska vara individuellt anpassad och ge vårdnadshavare möjlighet till inflytande.⁴¹ För att barnet ska tillförsäkras att få sina behov tillgodosedda ska barn- och ungdomsboendet eller familjehemmet och vårdnadshavarna komma överens om hur ansvaret för omvårdnaden fördelas. När ansvaret fördelas görs också upp om

³⁷ Utbildningskontoret kan vid speciella behov göra tjänsteköp av vård- och omsorgskontoret för att utföra korttidstillsyn ”Överenskommelse om samverkan kring korttidstillsyn mellan utbildningskontoret och vård- och omsorgskontoret, (VON 2019/1047-5)

³⁸ Enligt IVO kan en bostad med särskild service för barn eller ungdomar inrymma max fyra barn eller unga som bor där

³⁹ Det innebär att det inte går att utföra insatsen på ett korttidshem.

⁴⁰ Samarbete krävs med skolan, insatsen kan bara genomföras om utbildningsnämnden och vård- och omsorgsnämnden gör bedömningen att behov föreligger.

⁴¹ Vägledning Vård- och omsorgskontorets arbete med barnkonventionen (VON 2020/0787)

hur kontakterna ska vara och hur samverkan mellan vårdnadshavare och bostaden med särskild service ska utformas.

5.9.1 Inriktningar på bostad med särskild service för barn eller ungdomar

Barn- och ungdomsboende

Barn- och ungdomsboendet ska anpassas efter barnets eller ungdomens behov. Ett barn- och ungdomsboende kan tillgodose komplicerade omvårdnadsbehov som kan vara svårt att klara i en familj. Det ska vara ett litet antal barn eller ungdomar på ett barn- och ungdomsboende för att de ska ha så få som möjligt att samspela med. Ett barn- och ungdomsboende är beläget i en lägenhet eller en villa, där barnen och eller ungdomarna har egna rum men delar kök och vardagsrum med plats för lek och aktiviteter.

Boende i familjehem

Familjehem innebär att barnet eller ungdomen bor i en annan familj än sin egen. För yngre barn är familjehem ett alternativ, då det ofta innebär kontakt med några få vuxna personer. En noggrann utredning görs av familjehemmet innan det kan godkännas.

Med familjehem enligt LSS avses detsamma som i 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (SoF), se vidare i kapitel 2 ”Förtydligande av ord och begrepp”. Boende i familjehem enligt LSS är dock inte tänkt att ges för att skydda barnet eller kompensera för bristande föräldraförmåga.

5.10 Bostad med särskild service för vuxna enligt 9 § punkt 9

Bostad med särskild service består av personalstöd och bostad. Syftet med bostad med särskild service är att tillgodose den enskildes behov av stöd, service och trygghet som inte kan ges i ett ordinärt boende.

5.10.1 Beskrivning av bostad med särskild service för vuxna

I bostad med särskild service finns tillgång till personalstöd dygnet runt, om det finns personer hemma i bostaden. Det finns vaken eller sovande personal nattetid. Bostad med särskild service ska skapa möjligheter att leva som andra. För många är insatsen livslång, men den enskilde kan välja att byta boendeform eller bostad under livet.

Det är en heltäckande insats. Den som bor i bostad med särskild service ska huvudsakligen bo där.

Stödet ska ges utifrån ett rehabiliterande förhållnings- och arbetssätt, så att den enskilde kan uppnå så hög självständighet som möjligt. Innehållet i boendet ska utformas utifrån livets skeenden och utifrån årstider. Det handlar dels om vardag, helg, högtider och ledigheter men också utifrån ålder och intressen. Det innefattar att uppmuntra och stödja den enskilde till en hållbar livsstil med sunda levnadsvanor.

Om särskilda skäl föreligger kan personal följa med på läkarbesök eller delta av och till för kortare tid på sjukhus. Särskilda skäl kan handla om att den enskilde behöver tillgång till någon som har ingående kunskaper om personen eller att den enskilde endast kan kommunicera med alternativ kompletterande kommunikation.

Den enskilde har sin egen lägenhet, men också möjlighet till gemenskap med grannar i de gemensamma utrymmena. I det gemensamma utrymmet bestämmer de boende tillsammans hur utrymmet ska användas.

Den enskilde ska kunna påverka och utforma innehållet i sitt boende. Boendet ska på olika sätt arbeta med delaktighet, inflytande och medbestämmande. Det kan handla om regelbundna gemensamma möten eller nära dialog i vardagen med mera. Det finns olika metoder som boendet kan använda för att uppnå inflytande.

Hyresförhållande

Hyresförhållandet regleras av hyreslagen.⁴² Den enskilde hyr sin lägenhet av Norrköpings kommun och betalar sin hyra enligt hyreskontrakt. De gemensamma utrymmena bekostas av kommunen.

Den enskilde får ha husdjur i den egna bostaden under förutsättning att hen själv eller närstående kan ta ansvar för djuret.

Rökning i den egna bostaden kan inte förbjudas men är inte tillåtet i de gemensamma utrymmena. Ett önskemål är att hyresgästen röker utomhus eller på balkong med tanke på sin egen och andras hälsa. Den enskilde får förtära alkohol i den egna bostaden under ordnade förhållanden.

Om vård- och omsorgsnämnden behöver renovera eller avveckla en bostad med särskild service står nämnden för de boendes kostnader i samband med flytten.

Uppsägningstiden är en månad. Hyresgästen själv, legal företrädare, anhöriga eller dödsboet ansvarar för att möbler och tillhörigheter tas bort från bostaden och töms. Den enskilde ansvarar för att lägenheten blir flyttstädad när den är tömd.⁴³ Enhetschefen ansvarar för att myndighetsutövningen får kännedom om att lägenheten kommer att kunna erbjudas till någon annan.

Kostnader vid onormalt slitage debiteras den enskilde som åsamkat skadan. Hänsyn tas dock till den enskildes funktionsnedsättning och sjukdomsbild vid bedömningen. Normalt slitage ansvarar hyresvärden för.

5.10.2 Inriktningar på bostad med särskild service för vuxna

Gruppboend

En gruppboend består av ett mindre antal lägenheter grupperade kring gemensamma utrymmen. Gemensamma utrymmen består av entré, kök, allrum och ibland andra utrymmen såsom exempelvis uteplats eller balkong.

⁴² 12 kap. Jordabalken

⁴³ I undantagsfall kan verksamheten flyttstäda. Detta avgörs av koordinator.

Gruppboendestad ges till personer som behöver ett nära stöd och gemenskap med andra. Där finns närhet till personal som mer eller mindre kontinuerligt ger stöd och personlig vård genom planerade och oplanerade insatser.

Serviceboendestad

En serviceboendestad består av fler lägenheter än en gruppboendestad. De kan vara belägna utspridda i ett flerbostadshus, i ett område eller samlade i ett hus eller en trappuppgång. I en serviceboendestad finns personalen i närheten och vanligtvis sovande jour. Stödet till den enskilde ges mest i form av planerade insatser, men det kan också ske oplanerat. Serviceboendestad kan ses som en boendeform mellan ordinarie boende och gruppboendestad.

Personalen utgår från en gemensamhetslokal. Där kan de boende träffas och ha gemensamma aktiviteter.

Särskilt anpassad bostad

Inom begreppet bostad med särskild service inryms även särskilt anpassad bostad. Med särskilt anpassad bostad avses en bostad med en viss grundanpassning till funktionshindrade personers behov men utan fast bemanning och stöd. Stöd och service ges inom ramen för de insatser som finns att tillgå enligt LSS i en särskilt anpassad bostad.

I Norrköpings kommun används Bostadssamordningen⁴⁴ som kan förmedla bostäder. Dit rapporterar hyresvärdar in när anpassade bostäder blir lediga. Den enskilde ansöker om det stöd som hen eventuellt vill ha på sedvanligt vis. Det här sättet att hantera särskilt anpassade bostäder har lett till att beslut om särskilt anpassad bostad sällan används.

5.10.3 Stöd i bostad med särskild service

Nedan beskrivs innehållet, förutsättningar och omfattning i de insatser som vanligen ges inom ramen för bostad med särskild service. Det är alltid den enskildes behov som styr. Graden av svårighet att genomföra en aktivitet avgör den enskildes stöd. Alla delmoment i en insats är inte säkert att den enskilde får hjälp med. Det beror på hur mycket den enskilde klarar att göra själv. Den enskildes stöd ska bidra till utveckling eller leda till att bibehålla förmågor genom ett rehabiliterande förhållnings- och arbetssätt.

Den enskilde kan behöva stöd allt ifrån någon insats i månaden till att ha vård, stöd och omsorg under alla dygnets timmar.

Serviceinsatser

Serviceinsatser innefattar praktisk hjälp. Serviceinsatser planeras på förhand till den enskilde.

⁴⁴ Bostadssamordningen, sociala tjänster

Inköp

Den enskilde kan få stöd med regelbundet återkommande inköp av dagligvaror. Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få inköp av dagligvaror utfört en gång i veckan. Den enskildes möjligheter att själv utföra inköpen, till exempel genom distansköp eller genom att nyttja färdtjänst ska beaktas.

Insatsen kan innefatta att

- planera veckans måltider
- skriva en inköpslista
- plocka in varor i skåp

Inköp av dagligvaror kan ske via internethandel eller i butik. Vid internethandel registreras den enskildes beställning via internet och varorna kommer sedan hem till den enskilde.⁴⁵ Om den enskilde ska följa med vid inköp ska det framgå av beslutet.

Uträtta ärenden

Den enskilde kan få stöd med att uträtta ärenden. Ärenden kan handla om att posta brev, uträtta apoteksärenden, handla kläder och andra inköp, eller uträtta ärenden i annan specialaffär. Den enskilde bör följa med för att uträtta ärenden.

Städning

Städning innefattar vanligen hall, kök, sovrum, vardagsrum och badrum.

Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få städning varannan vecka.

Städning innefattar vanligen:

- golvvård, såsom dammsuga eller sopa golv och mattor, våttorka golv, vid behov torka av golvlister. Vid behov vädra mindre mattor vid några tillfällen per år.
- städning av kök, såsom att torka av diskbänk, spis, diskho och avlastningsytor. Vid behov torka ur och av kylskåp, köksskåp, köksmöbler, ugn och liknande samt att frosta av frys.
- städning av sovrum, vardagsrum och hall innefattar att dammtorka möbler, prydnadsföremål, tavlor, bordsytor och TV- och musikanläggning med mera.
- Städning av badrum, såsom att rengöra handfat, toalett, badkar eller dusch och eventuellt övrigt sanitetsporcelain. Vid behov även avtorkning av badrumsskåp, handdukshängare och toalettpappershållare.

Alla ovanstående punkter genomförs vid varje tillfälle, men inte alla moment under varje punkt. Vid behov rengörs speglar, handtag, strömbrytare, dörrkarmar och fönsterbänkar med mera. Vid behov av fönstertvätt, ugnrensning, avfrostning av frys och liknande används den ordinarie tid som används för städning, några moment av städningen får då utgå eller utförs endast delvis.

Att rengöra och plocka ingår vid behov.

⁴⁵ För personer som inte kan ha kreditkort ska hemtjänsten ordna inköp på annat sätt.

Tvätt och klädvård

Tvätt och klädvård kan innebära tvätt av

- klädesplagg
- sängkläder och handdukar med mera
- handtvätt av enstaka plagg
- hänga upp tvätt
- torkning, strykning, mangling
- inplockning av tvätt

Tvätt och klädvård kan också innebära att bädda rent i sängen samt enklare klädvård.

Vård- och omsorgsnämnden anser det skäligt att få tvätt och klädvård utfört varannan vecka. Om den enskilde exempelvis har särskilda behov, kan hen behöva hjälp med tvätt och klädvård oftare.

Mat och måltider

Norrköpings kommun har en Riktlinje för Norrköpings kommuns kostverksamhet (KS 2021/0024), och vård- och omsorgskontoret har Riktlinjer för mat och måltider (VON 2017/1171) som är utgångspunkter för hur verksamheten hanterar mat och måltider. Ska maten lagas tillsammans med den enskildes i dennes bostad ska det i genomförandeplanen framgå specifikt behov av det. I boendet kan man få hjälp med alla sina måltider. De boende ska göras aktiva i arbetet med mat och måltider på det sätt som är möjligt.

För boende i gruppboende lagas maten huvudsakligen i det gemensamma köket. I serviceboende kan matdistribution vara aktuellt. Det innebär att den enskilde får hem tillagade, portionsförpackade, kylda matportioner en gång per vecka. Den enskilde kan beviljas maximalt en lagad matportion per dag.

Aktiviteter

I bostad med särskild service för vuxna ingår fritids- och kulturella aktiviteter. De ska erbjudas både individuellt och i grupp. Vård- och omsorgsnämnden anser att det är goda levnadsvillkor att få stöd med en individuellt vald fritidsaktivitet i veckan och en semesterresa per år, om det inte tillgodoses på annat sätt. I insatsen ingår att göra gemensamma aktiviteter och utflykter. Boendet ska ge möjlighet till social samvaro, samhällsgemenskap och medborgerligt liv.

I aktiviteter ingår regelbunden promenad och utevistelse. Utevistelse kan innebära allt från att gå ut och sitta utomhus eller att gå en planerad eller spontan promenad.

Telefonservice

Målet med insatsen är att den enskilde ska få social kontakt och känna sig trygg i hemmet genom att veta att medarbetare hör av sig enligt överenskommelse. Det kan ske på olika sätt, såsom telefonsamtal, sms med mera.

Övrig praktisk hjälp

Den enskilde ska vid behov få hjälp med att bädda och bädda upp sängen, vattna blommor, plocka ner saker från skåp, källsortera, bära ut sopor till källsortering, rengöra hjälpmedel som till exempel rullstol, ta in tidningen och liknande.

Personlig vård

Personlig vård innefattar stöd, vård och omsorg såsom exempelvis att äta och dricka, klä sig, sköta personlig hygien, förflytta sig och att ta hand om sin hälsa. I att ta hand om sin hälsa kan besök hos sjukvården ingå om den enskilde behöver stöd under besöket på vårdinrättningen. Stödet kan handla om att kommunicera, hitta rätt och eller på annat sätt vara ett stöd under och efter besöket.

Personlig hygien

Den enskilde kan få hjälp med personlig hygien. Det handlar om att kunna få hjälp med att tvätta och torka sig själv, att ta hand om kroppen och kroppsdelar, att få hjälp med att klä sig, och att sköta sin hälsa.

I personlig hygien ingår

- toalettbesök
- dusch eller bad
- tvätta sig
- tvätta håret, borsta håret och att raka sig
- torka sig
- vårda huden
- borsta tänderna
- enklare nagelvård av icke medicinsk karaktär
- ta på och av kläder och skor
- välja lämplig klädsel

Hjälp vid matsituationen

Att få hjälp vid matsituationen är en del av personlig vård om hen behöver hjälp med att äta och dricka. Det kan handla om att dela maten i bitar, äta och dricka. När dessa behov föreligger ska den enskilde få hjälp med det.

Tillsyn

Tillsyn ska ske utifrån den enskildes behov.

Vård i livets slutskede

Den enskilde ska ha möjlighet att någon som är hos den enskilde i livets slutskede dygnet runt. Vak ska vara beslutat av ansvarig för enheten i samråd med sjuksköterska.⁴⁶

Trygghetslarm

Syftet med trygghetslarm är att den enskilde ska kunna få stöd i akuta situationer så att den enskilde känner sig trygg i sitt hem genom att kunna påkalla hjälp hela dygnet. Stödet som ges är ofta personlig vård, men det kan även vara stöd inom andra områden. Behöver den enskilde ett trygghetslarm för att påkalla hjälp i

⁴⁶ Rutin för vak (VON F 2018/00527)

akuta situationer från platser i innemiljön och i boendets utemiljö ska det installeras. Larm åtgärdas av medarbetarna i boendet.

5.11 Daglig verksamhet enligt 9 § punkt 10

Syftet med daglig verksamhet är att erbjuda deltagaren stimulans, gemenskap och utveckling på den enskildes egna villkor samt främja delaktighet i samhället. Daglig verksamhet ska bidra till en trygg och utvecklande miljö utifrån den enskildes förmågor och behov med en möjlighet till att senare få en anställning med lönebidrag eller förvärvsarbete.

5.11.1 Beskrivning av daglig verksamhet

Daglig verksamhet enligt LSS är en insats för vuxna personer i arbetsför ålder med funktionsnedsättning som ingår i personkrets 1 och 2. Verksamheten vänder sig till personer som är i yrkesverksam ålder, inte står till arbetsmarknadens förfogande och inte går på utbildning som huvudsaklig syssla. Med yrkesverksam ålder avses från 18 år och så länge en person har rätt att kvarstå i anställning enligt lagen (1982:80) om anställningsskydd. Från den 1 januari 2020 har en anställd rätt att kvarstå i anställning till 68 år och från den 1 januari 2023 till 69 år.

Verksamhet bedrivs enligt LSS, men tar även emot personer med beslut om daglig verksamhet enligt SoL. Tiden fördelas som hel- eller halvdagar i veckan. En heltidsplats är 35 timmar i veckan, vilket innebär att verksamheten ska ha öppet minst 7 timmar per dag.

Alla verksamheter ska arbeta för att närma sig den reguljära arbetsmarknaden och regelbundet pröva om deltagaren kan gå vidare från daglig verksamhet i grupp till företagsförlagd verksamhet, eller till praktikplats, skyddat arbete eller anställning. Den dagliga verksamheten ska samverka med andra utifrån den enskildes individuella behov. Det kan vara Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, föreningar eller Region Östergötland.

Oavsett inriktning på innehållet i daglig verksamhet ska verksamheten erbjuda regelbundna inslag av friskvårdsaktiviteter och kunskapsutveckling kring livsstilsfrågor. Verksamheten får inte ta ut någon kostnad för de aktiviteter som ingår.

Deltagaren får inte vara alkohol- eller drogpåverkad på daglig verksamhet.

Deltagaren ska kunna erbjudas daglig verksamhet i någon form under hela året. Daglig verksamhet bedrivs vanligtvis måndag till fredag, men kan bedrivas även på kvällar och helger. Deltagaren ska kunna köpa mat på den dagliga verksamheten eller ta med sig egen mat. Verksamheten ska erbjuda för- och eftermiddagsfika till självkostnadspris i form av dryck och tilltugg varje dag.

Deltagaren kan vara ledig från sin dagliga verksamhet, men det ska då vara aviserat på förhand. Om deltagaren av hälsoskäl inte kan nyttja platsen ska platsen finnas kvar tills den enskilde mår bättre. Om den enskilde uteblir från daglig verksamhet trots att enhetschefen har haft samtal med den enskilde eller med

dennes legala företrädare ska en kontakt tas med handläggaren för uppföljning. Beslutet kan då omprövas eller avslutas. När en deltagare avslutar sin dagliga verksamhet ska ett avslutningssamtal med enhetschefen genomföras.

I daglig verksamhet ingår omvårdnad. Verksamheten ska anpassas efter deltagarnas behov, vilket innebär att den enskilde vanligen deltar i en verksamhet i taget. Det ingår att motivera och stödja de personer som har svårt att komma igång eller har nedsatt uthållighet.

Om enheten stänger på grund av renovering eller förändring i verksamheten, ska ändå habiliteringsersättning betalas ut.

Inflytande för deltagare

Den dagliga verksamheten ska arbeta med delaktighet och inflytande för att ta tillvara deltagarnas önskemål. Det kan exempelvis ske genom regelbundna gemensamma möten med deltagarna, nära dialog med deltagarna varje dag, i samband med en aktivitet eller vid dagens slut.

Deltagaren ska individuellt ges möjlighet att påverka och utforma innehållet i vistelsen på daglig verksamhet i en genomförandeplan. Innehållet i verksamheten ska anpassas efter vars och ens behov, förutsättningar, intressen och önskemål. Deltagaren kan för att tillgodose de individuella behoven byta daglig verksamhet, detta bör föregås av ett samtal med enhetschefen.

Detta innebär att verksamheten utvecklas utifrån deltagarnas behov.

5.11.2 Inriktningar på daglig verksamhet

Verksamheten utformas på olika sätt beroende på innehåll, målgrupp och intressen hos deltagarna. Den dagliga verksamheten består av aktiviteter med habiliterande inriktning och kan innehålla allt ifrån sinnesstimulering till produktionsinriktade uppgifter. Verksamheten sker i första hand i grupp men med möjlighet till individuellt anpassade arbetsuppgifter när det behövs.

Gruppverksamhet

Produktions- eller serviceinriktad verksamhet erbjuder arbetsliknande uppgifter såsom exempelvis trädgårdsarbete, café, estetisk verksamhet, loppisaffär och snickeri. I produktions- eller serviceinriktad verksamhet finns ofta en kund som verksamheten också ska anpassas till.

Upplevelsebaserad daglig verksamhet erbjuder sinnesstimulering på olika sätt såsom exempelvis musik och dans, händelserike⁴⁷, friluftsliv och taktill stimulering.

Det finns också gruppverksamhet med exempelvis social inriktning såsom cirklar och friskvård.

⁴⁷ Sinnesstimulering i upplevelserum

Företagsförlagd daglig verksamhet

Daglig verksamhet kan vara förlagd på ett företag, inom föreningar eller offentlig verksamhet. Deltagaren har en handledare på arbetsplatsen men har också stöd från medarbetare i daglig verksamhet. Deltagaren får arbetspraktik på företaget eller i verksamheten.⁴⁸ Företaget får stöd av vård- och omsorgskontorets medarbetare.

En överenskommelse för arbetspraktik ska tecknas med arbetsplatsen. Någon ekonomisk ersättning utgår inte till företagen.

5.11.3 Praktikanter

Daglig verksamhet ser varje år över hur många praktikanter från gymnasiesärskolan som kan tas emot i respektive verksamhet. Platserna fördelas av gymnasiesärskolan till praktikanter så långt det är möjligt utifrån dennes intresse och förmåga. Verksamheterna inom daglig verksamhet ordnar öppet hus regelbundet, tar emot studiebesök från gymnasiesärskolan och informerar elever på andra sätt om daglig verksamhet.

⁴⁸ Företag som tar emot praktikanter gör det frivilligt, det finns ingen lag eller andra förmåner som ges till företaget.

6. Förtydligande av ord och begrepp

Förklaringarna utgår från Socialstyrelsens termbank eller andra vedertagna definitioner. I den här riktlinjen avses med:

Aktivitet	En persons genomförande av en uppgift eller en handling enligt ICF.
Anhörig	En person som ingår i familjegemenskapen som vanligtvis är vårdnadshavare, make och eller maka eller sambo, eller ett familjehem.
Delaktighet	Beskrivs utifrån ICF som en persons engagemang i en livssituation och bedöms utifrån en persons förmåga till genomförande och kapacitet. Delaktighet uppstår när en person är i samspel med sin omgivning.
Egenvård	En hälso- och sjukvårdsåtgärd som en legitimerad yrkesutövare inom hälso- och sjukvården bedömt att en person själv kan utföra eller utför med hjälp av någon annan. Den egenvård som den enskilde utför själv eller med hjälp av någon annan räknas inte som hälso- och sjukvård och omfattas därför inte av hälso- och sjukvårdslagen. Den bedömning, planering och uppföljning som åligger den legitimerade yrkesutövare som bedömt åtgärden som egenvård är att betrakta som hälso- och sjukvård.
Familjehem	Definitionen är enligt socialtjänstförordningen och gäller även familjehem enligt LSS: ” Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt”.
Funktionshinder	Begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen.
Funktionsnedsättning	Nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga.
Genomförandeplan	Beskriver hur en beslutad insats praktiskt ska genomföras för den enskilde.
Habiliteringsersättning	Betalas ut till personer som har beslut om daglig verksamhet enligt LSS, den tid de faktiskt närvarar i den dagliga verksamheten. Ibland kan habiliteringsersättning också kallas för stimulansersättning.
Habilitering	Insatser som ska bidra till att en person med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning, utifrån dennes behov och förutsättningar, utvecklar och bibehåller bästa möjliga funktionsförmåga samt skapar goda villkor för ett självständigt liv och ett aktivt deltagande i samhällslivet.
HSL	Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30)
ICF	ICF är en klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, det är en av WHO:s huvudklassifikationer. ICF är en förkortning av International Classification of Functioning, Disability and Health.
Konvention	Överenskommelse.

Ledsagning	Insats i form av följeslagare ute i samhället för person med funktionsnedsättning.
Legal företrädare	Är en formellt utsedd god man, förvaltare, vårdnadshavare eller ett ombud med fullmakt.
LSS	Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Ordinärt boende	Det som inte är särskilt boende räknas som ordinärt boende.
Ratificera	Godkänna, bekräfta, göra giltig.
Samtycke	Frivillig, särskild och otvetydig viljeyttring genom vilken en person som tillfrågats om något, efter att ha fått information, godtar det frågan gäller.
SFB	Socialförsäkringsbalken (2010:110)
Socialförsäkringsbalken	Socialförsäkringsbalken är en sammanhållen och heltäckande socialförsäkringslag som ersatte ett 30-tal tidigare gällande socialförsäkringsförfattningar som till exempel lagarna om barnbidrag, assistansersättning, bostadsbidrag, allmän försäkring och arbetsskadeförsäkring. Den ger en tydligare överskådlighet och enhetlighet i fråga om regler och begrepp som är gemensamma för socialförsäkringen.
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453).
Särskilt boende	Individuellt behovsprövat boende som ges med stöd av socialtjänstlagen eller lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade.
Tröskelprincipen	Den som har behov av hälso- och sjukvårdsinsatser i hemmet får hälso- och sjukvårdsinsatser av kommunen. Personer som kan ta sig till vårdcentral/mottagning får hälso- och sjukvårdsinsatser av Region Östergötland.